

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen, uilen, grond- gebonden zoogdieren en amfibieën op het landgoed 'De Acht Morgen' in Appeltern

Oktober 2018
P18-005/W1528
Auteur: E. Schutgens

Natuur-Wetenschappelijk Centrum
078-6213921
nwcadvies@nwcadvies.nl
www.nwcadvies.nl

**Aanvullend onderzoek naar
vleermuizen, vogels met een vaste
verblijfplaats, grondgebonden zoog-
dieren en amfibieën op het landgoed
‘De Acht Morgen’ in Appeltern**

Natuur-Wetenschappelijk Centrum, Noorderelsweg 4A, 3329 KH Dordrecht

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats, grondgebonden zoogdieren en amfibieën op landgoed 'De Acht Morgen' in Appeltern

Opdrachtgever: Buro Waalbrug

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk: Rob Haan, Esmee Schutgens, Tamar Braaksma, Jeroen Dekker, Ellis Bemelmans, Ronald van Jeveren, Hans Brunning, Jos Koopman, Koen Woerdenbag, Arend Mulder, Sibrand Rinzema, Christine Huibers- van der Velde en Annemijn de Groot

Samenstelling: Esmee Schutgens

Foto's: NWC

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats, grondgebonden zoogdieren en amfibieën op landgoed 'De Acht Morgen' in Appeltern [Samenst.: Schutgens, E.] [Foto's: NWC]. Met lit. opg., Dordrecht: Strix/ NWC.

Trefw.: Wet natuurbescherming, vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats, grondgebonden zoogdieren, amfibieën, landgoed 'De Acht Morgen', Altforst

W1528/P18-005

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

Dordrecht, oktober 2018

Inhoud

1	Inleiding	7
2	Gebiedsbeschrijving	9
3	Wettelijk kader	11
4	Methode	15
5	Resultaten	21
6	Effecten, verplichtingen en aanbevelingen	29

Referenties

Bijlagen:

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet Natuurbescherming en Rode Lijst

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Samenvatting

Onderstaande tabel geeft de conclusies uit voorliggend rapport weer. Voor de volledigheid en om een verkeerde interpretatie te voorkomen, dient ook hoofdstuk 6 (effecten, verplichtingen en aanbevelingen) gelezen te worden.

Soortgroep	Effecten beschermde soorten	Verplichtingen
Vleermuizen	Vernietigd, beschadiging en/of verstoring van vliegroutes.	Behouden van in hoofdstuk 6 benoemde bomen en bosschages. Daarnaast dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden.
	Geen negatieve effecten op de zomerverblijfplaats van de Watervleermuis.	Enkel de zorgplicht is van toepassing.
Vogels vaste verblijfplaats	Verstoring van een horst van een Buizerd.	De horst dient duurzaam behouden en niet verstoord te worden. Indien dit niet mogelijk is, moet een ontheffing aangevraagd worden en tijdig compenserende maatregelen getroffen worden.
	Verstoring van de functionele leefomgeving van de Buizerd.	De leefomgeving dient duurzaam behouden te worden. Indien dit niet mogelijk is, moet een ontheffing aangevraagd worden en tijdig compenserende maatregelen getroffen worden.
	Beschadiging en/of verstoring van de functionele leefomgeving van de Bosuil.	Behouden van in hoofdstuk 6 benoemde bomen en bosschages. Daarnaast dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden.
Amfibieën	Vernietigd, beschadiging en/of verstoring van de functionele leefomgeving van de Poelkikker.	Er dient een ontheffing aangevraagd te worden. Daarnaast dienen de poelkikkers verplaatst te worden in daarvoor bestemde compensatiegebied en meer compenseren maatregelen getroffen te worden.
	Geen negatieve effecten op de Kamsalamander.	Er zijn geen kamsalamanders in het gebied aanwezig waardoor er geen verdere verplichtingen zijn ten aanzien van de Wet natuurbescherming.
Grondgebonden zoogdieren	Verstoring van een verblijfplaats van de Das.	Ondanks mitigerende maatregelen is verstoring van de Das niet uit te sluiten. Er dient daarom een

	ontheffing aangevraagd te worden voor het verstoren van de Das. Daarnaast dienen de compenserende maatregelen als benoemd in hoofdstuk 6 getroffen te worden.
Vernieling, beschadiging en verstoring van de functionele leefomgeving van de Das.	Indien mitigerende maatregelen tijdig getroffen en in hun geheel worden uitgevoerd is overtreding van de Wnb niet aan de orde.
Mogelijke vernieling, beschadiging en/of verstoring van de functionele leefomgeving van de Steenmarter.	Indien mitigerende maatregelen tijdig getroffen en in hun geheel worden uitgevoerd is overtreding van de Wnb niet aan de orde.

1. Inleiding

Er bestaan plannen om in de gemeente West Maas en Waal, ten noorden van Appeltern, een recreatiepark genaamd 'Landgoed De Acht Morgen' te realiseren. Deze plannen betreffen een ruimtelijke ontwikkeling. Het recreatiepark zal bestaan uit een natuurgebied, parkeerplaats, evenemententerrein, verblijfsrecreatie en recreatiemogelijkheden. In figuur 1 is het ontwerp van het recreatiepark te zien. De verblijfsrecreatie is primair gericht op het huisvesten van grotere groepen vanaf 20 tot 100 personen. De accommodaties zijn echter zo verdeeld dat kleinere groepen, gezinnen en individuen er, afhankelijk van de vraag, ook gebruik van kunnen maken. De aanwezigheid van waterpartijen, sloten en landschapselementen zullen ingepast worden in de plannen. Daarnaast blijft het bos in het noorden van het plangebied afgeschermd tegen mogelijke verstoringen en volledig behouden.

Bij dergelijke ruimtelijke ingrepen en bestemmingsplanwijzigingen dient, in het kader van de Wet natuurbescherming, onderzoek gedaan te worden naar de aanwezige natuurwaarden en dient een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.

Uit een in november 2017 door het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) uitgevoerde quickscan (Westbroek, S. 2017), blijkt dat het plangebied geschikt is als verblijfplaats van vleermuizen, (essentiële) vliegroute en/of foerageergebied van vleermuizen, functionele leefomgeving en verblijfplaats voor de Poelkikker (*Pelophylax lessonae*), verblijfplaats voor vogels met een vaste verblijfplaats en grondgebonden zoogdieren. Ook zijn er binnen het plangebied zes nesten van kraaiachtigen en/of eksters (*Pica pica*) aangetroffen die mogelijk zouden kunnen functioneren als nest- en verblijfplaats voor de Buizerd (*Buteo buteo*) en/of de Sperwer (*Accipiter nisus*).

De bovenstaande diersoorten, hun verblijfplaatsen en functionele leefomgeving zijn streng beschermd door de Wet natuurbescherming. Om te bepalen of er bij de voorgenomen werkzaamheden sprake is van overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming, diende aanvullend onderzoek plaats te vinden. Hiermee kan de aanwezigheid van een verblijfplaats, essentiële vliegroute en/of foerageergebied van vleermuizen, vogels met een vaste verblijfplaats, grondgebonden zoogdieren en amfibieën aangetoond, dan wel uitgesloten worden. Daarnaast kan achterhaald worden welke functie(s) het plangebied voor hen vervult. Met behulp van de resultaten is bepaald welke gevolgen de voorgenomen plannen voor deze soorten hebben.

Buro Waalbrug, die gevraagd is om het bestemmingsplan op te stellen, heeft het NWC opdracht gegeven voor het aanvullende onderzoek naar vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats en om te adviseren in het kader van de natuurwetgeving.

Figuur 1: Ontwerp van de toekomstige situatie van het plangebied.

2. Gebiedsbeschrijving

Het plangebied bevindt zich ten zuiden van Altforst en ten noorden van Appeltern, in de provincie Gelderland (figuur 1). Het gebied ligt te midden van agrarisch gebied en heeft een totale omvang van ongeveer 17 hectare. Het wordt in het noorden begrensd door de Dijkgraaf de Leeuwweg en in het zuiden door de Noord-Zuid.

Circa 6 hectare van het plangebied bestaat uit productiebos, groensingel, sloten en waterpartijen. Het overige deel wordt voornamelijk gebruikt voor akkerbouw (9,5 hectare) en beweiding (1,5 hectare). Voor een impressie van het gebied zie foto's 1 t/m 4.

Foto 1: Mogelijke verstoppelplekken voor amfibieën.

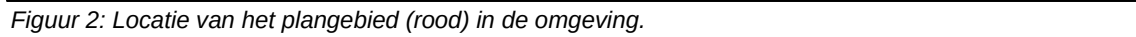
Foto 2: Stal waar een ingang van de dassenburcht onder zit.

Foto 3: Bomenrij in het westen van het plangebied.

Foto 4: Waterpartij.

3 Wettelijk kader

In Nederland is de bescherming van belangrijke natuurwaarden vanaf 2017 wettelijk vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Wnb). Het gaat hierbij zowel om bescherming van soorten als bescherming van gebieden. In dit geval is alleen soortbescherming aan de orde.

Soortbescherming

Voor dier- en plantensoorten zijn in de Wnb een aantal verbodsbepalingen opgenomen, waarvan vooral de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 belangrijk zijn in het kader van flora- en faunaonderzoek bij onder andere ruimtelijke ontwikkelingen (tekstvak 1 op de volgende pagina).

De verbodsbepalingen uit de artikelen gelden overal in Nederland, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten die uitgevoerd worden. De bepalingen uit de Wnb kunnen daarom van invloed zijn op ruimtelijke ingrepen, zoals het aanleggen van infrastructuur, het slopen en realiseren van bebouwing, het uitbreiden van industriegebieden en het kappen van bomen. Ook bij het opstellen of herzien van bestemmingsplannen zijn de bepalingen uit de Wnb van belang. In het kader van het zorgvuldigheidsbeginsel en het voorzorgsbeginsel (Algemene Wet Bestuursrecht) dient bij het opstellen en herzien van bestemmingsplannen en bij (ruimtelijke) activiteiten een toetsing aan de Wnb plaats te vinden. Deze toetsing moet de volgende onderdelen bevatten:

- Een inventarisatie van het voorkomen van wettelijk beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied en binnen de invloedssfeer van de activiteit;
- Een inventarisatie en beoordeling van (significant) nadelige effecten als gevolg van de activiteit, op beschermde soorten die binnen het plangebied en/of binnen de invloedssfeer van de activiteit aanwezig zijn;
- Indien nodig een opname van maatregelen die de negatieve effecten op de beschermde soorten en hun leefgebieden mitigeren en/of compenseren.

De Wnb kent drie categorieën van beschermde soorten die ook terug te vinden zijn in de artikelen met verbodsbepalingen: alle vogels uit de Europese Vogelrichtlijn (artikel 3.1), alle soorten die in de Europese Habitatrichtlijn vermeld worden (artikel 3.5) en "overige soorten" (artikel 3.10) die alleen op nationaal niveau beschermd worden. Provincies mogen afwijken van de lijst met "overige soorten" door vrijstelling te verlenen voor bepaalde soorten. Hierdoor kan deze lijst per provincie verschillen. Een overzicht van alle beschermde soorten is te vinden in bijlage 1.

Tekstvak 1: Verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming

Artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 Wet Natuurbescherming:

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van de dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen of af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10

1. Het is verboden:
 - a) In het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten genoemd in de bijlage, onderdeel A bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b) De vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel A opzettelijk te beschadigen of te vernielen;
 - c) Vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Soorten Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn

Wanneer één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.1 en/of artikel 3.5 Wnb overtreden worden door de voorgenomen activiteit, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij de provincie waarin de activiteit plaatsvindt. Een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen wordt voor soorten uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn alleen verleend wanneer voldaan wordt aan *elk* van de volgende voorwaarden:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- Zij is nodig:
 - a) In het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid; of
 - b) In het belang van een dwingende reden van groot openbaar belang; of
 - c) In het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Voor vogels kan echter geen beroep gedaan worden op belang b “dwingende reden van groot openbaar belang”.

Wanneer overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden door het treffen van mitigerende maatregelen, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Wel kan in dergelijke gevallen toch ontheffing aangevraagd worden om de te treffen maatregelen goed te laten keuren. Indien het bevoegd gezag de maatregelen goedkeurt, wordt door hen een “positieve afwijzing” afgegeven.

Bij de aanvraag van een ontheffing in het kader van de Wnb zijn een activiteitenplan en, in sommige gevallen, een compensatieplan noodzakelijk. Hierin staan de bevindingen uit de flora- en faunatoets vermeld en worden maatregelen beschreven die uitgevoerd zullen worden om ervoor te zorgen dat de nadelige effecten op beschermde plant- en diersoorten in en binnen de invloedssfeer van de activiteit zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel te beperken.

Overige soorten

Voor de soorten uit deze categorie geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 mits een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit. Indien aantoonbaar gewerkt kan worden volgens een dergelijke gedragscode, hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden voor het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.10 van de Wnb.

Indien er geen goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit of het niet mogelijk is om volgens een dergelijke gedragscode te werken, dient bij overtreding van verbodsbepalingen wel een ontheffing aangevraagd te worden. De ontheffing kan voor deze soorten echter op grond van meer belangen verleend worden dan het geval is voor de Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten.

Zorgplicht

Tenslotte geldt voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermden) de zorgplicht uit artikel 1.11 van de Wet Natuurbescherming. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, zoveel mogelijk vermeden moeten worden.

4. Methode

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren; door het jaar heen maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en foerageergebied. Daarnaast gebruiken ze landschaps-elementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Aangezien er niet verwacht wordt dat de Gewone dwergvleermuis een winterverblijfplaats in een boom heeft, zijn de inventarisaties voor een winterverblijfplaats niet benodigd. Het vleermuisprotocol (maart 2017) dat door onder andere de Zoogdiervereniging en de gegevensautoriteit GaN is opgesteld, stelt daarom dat tenminste vier inventarisatiemomenten, verspreid over de periode half mei - begin oktober, nodig zijn om de verschillende functies die de aanwezige bomen en bebouwing mogelijk voor vleermuizen vervult zo goed mogelijk te inventariseren (bijlage 2).

Uit de quickscan, die in augustus 2017 is uitgevoerd door het NWC, bleek dat de bomen binnen het plangebied geschikte holtes beschikken die door vleermuizen gebruikt kunnen worden als verblijfplaats. Om deze reden ontstaan er mogelijk nadelige effecten als gevolg van de plannen en moet de functie van de bomen voor vleermuizen nader onderzocht worden. Daarnaast bleek uit de quickscan dat de bomen binnen het plangebied geschikt zijn als (essentiële) vliegroute en/of foerageergebied voor vleermuizen. Het vleermuisonderzoek is geheel volgens het vleermuisprotocol 2017 uitgevoerd; twee inventarisaties zijn uitgevoerd tussen 15 mei en 15 juni en twee tussen 15 augustus en 1 oktober. Aangezien tijdens de eerste telling de Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) is waargenomen, is er een extra inventarisatie uitgevoerd op 10 september om ook voor deze soort aan het vleermuisprotocol te voldoen (zie tabel 1 en 6).

In de onderstaande tabel zijn de data van de inventarisaties, de weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties en de tijd van zonsondergang (ZO) en zonsopkomst (ZOp) vermeld.

Tabel 1: Datum, weersomstandigheden en inventarisatietijden van het aanvullend vleermuisonderzoek

Datum	Temp. (°C)	Neerslag (mm)	Wind (Bft)	Start	Eind	ZO/ZOp
24/05/18	18	0,0	1	21:45	00:00	21:43
26/06/18	9	0,0	2	02:20	05:20	05:20
17/08/18	13	0,0	2	21:00	00:00	21:01
10/09/18	20	0,0	2	22:00	00:00	20:07
27/09/18	15	0,0	1	19:25	21:25	19:27

De gegevens over de weersomstandigheden zijn ter plaatse gemeten of ingeschat door de waarnemers. Vier van de vijf inventarisaties zijn in de avond uitgevoerd en één in de

ochtend. Hierbij stelden de veldmedewerkers zich op langs de bomenrij, in het bos en bij de waterpartijen, waardoor passerende, foeragerende, uitvliegende en invliegende vleermuizen waargenomen kunnen worden. Tijdens de inventarisaties is vooral gelet op welke soorten langs vlogen en welke richting ze op vlogen, waar ze foerageerden, waar ze uitvlogen en in de ochtend op aan- en invliegende vleermuizen.

Tijdens veldbezoeken is gebruikgemaakt van heterodyne batdetectors (type Pet-tersson D-1000X en D-240X). Met behulp van deze batdetectors zijn de waargenomen vleermuissoorten op naam gebracht en is voldaan aan het vleermuisprotocol van 2017.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Buizerd, Sperwer en Boomvalk

Middels het aanvullende onderzoek is bepaald of er vaste verblijfplaatsen en/of onderdelen van de functionele leefomgeving van de Buizerd en/of Sperwer aanwezig zijn in de bomen in het plangebied. Er is gewerkt volgens de telrichtlijnen van SOVON. Hierbij moeten minimaal 2 veldbezoeken overdag worden uitgevoerd tussen 1 maart en 15 juli (tabel 2 en 6). Er is gelet op aanwezigheid van deze soorten door middel van geluid en waarnemingen. Daarnaast zijn nesten geobserveerd en is er specifiek gelet op roepen, prooiaanvoer, prooiresten en alarmerende dieren in de buurt van de nesten.

De veldbezoeken zijn uitgevoerd op 12 maart, 5 april en 9 mei 2018. De weersomstandigheden (temperatuur, bewolking en windsnelheid, zoals ingeschat door de waarnemers ter plaatse) op deze dagen worden vermeld in tabel 2. Tijdens alle onderstaande inventarisaties zijn aanwezige nesten minimaal 1 en maximaal 2 uur geobserveerd.

Tabel 2: Inventarisatiemomenten van nesten die mogelijk in gebruik zijn door vogels met een vaste verblijfplaats. Naast de data en activiteit zijn ook de temperatuur, windkracht en de neerslag genoteerd.

Datum	Activiteit	Temperatuur (°C)	Windkracht (Bft)	Neerslag
12-03-18	Potentieel nest van vogels met een vaste verblijfplaats observeren.	10	3	1,2 mm
05-04-18	Potentieel nest van vogels met een vaste verblijfplaats observeren.	9	4	geen
09-05-18	Potentieel nest van vogels met een vaste verblijfplaats observeren.	23	2	geen

Uilen

Middels het onderzoek is bepaald of er vaste verblijfplaatsen en/of onderdelen van de functionele leefomgeving van de Steenuil, de Ransuil, Kerkuil en/of de Bosuil aanwezig zijn binnen het plangebied.

De Steenuil, de Ransuil en de Bosuil behoren tot de vogels met een vaste verblijfplaats. Deze groep vogels wordt strikt beschermd door de Wet natuurbescherming (bijlage 2). Om de eventuele functie van het plangebied voor deze uilensoorten te bepalen, zijn vier bezoeken aan het plangebied afgelegd.

Het onderzoek naar de aanwezigheid van een nestplaats en/of functionele leefomgeving van de uilen is volgens de telrichtlijnen van SOVON, in de periode 1 januari tot en met 20 juli (soort specifiek, zie tabel 6), uitgevoerd in de schemering en nacht. Tijdens de avondbezoeken is gelet op nestindicatieve waarnemingen (nestbezoek, transport van voedsel, bedelroepjes, pas uitgevlogen jongen). Daarnaast is er, overdag, gezocht naar sporen die duiden op aanwezigheid van de uilen (braakballen, veren, prooiresten).

Tabel 3: Inventarisatiemomenten voor de aanwezigheid van de uilen. De eerste twee zijn overdag uitgevoerd waarbij gezocht is naar braakballen, veren en prooiresten. Tijdens de twee laatste waarnemingen is gelet op de aanwezigheid van de uilen d.m.v. o.a. zichtwaarnemingen en geluid.

Datum	Temp. (°C)	Neerslag (mm)	Wind (Bft)	Start	Eind	ZO/ZOp
02-02-18	5	0,0	2		N.v.t.	
05-04-18	9	0,0	4	20:15	22:00	20:22
09-05-18	23	0,0	2	21:20	00:00	21:20
24-05-18	18	0,0	1	21:45	00:00	21:43

Amfibieën

Poelkikker

Om de aanwezigheid van de Poelkikker aan te kunnen tonen, dan wel uit te kunnen sluiten, is de methode uit het kennisdocument van BIJ12 gebruikt. Er is gekozen om tweemaal te luisteren naar koorroep en viermaal volwassen groene kikkers te vangen en deze te determineren. De volwassen beesten zijn d.m.v. steeknetten in de watergangen gevangen en tijdelijk in een speciekuip gezet. Daarna zijn met behulp van een determinatielijst de gevangen groene kikkers gedetermineerd. Ze zijn naderhand vrijgelaten in de watergang waar ze gevangen zijn. Tabel 4 en 6 geven de data weer waarop de inventarisaties zijn uitgevoerd.

Kamsalamander

Om de aanwezigheid van de Kamsalamander aan te kunnen tonen, dan wel uit te kunnen sluiten, zijn er een aantal methodes uit het kennisdocument van BIJ12 gebruikt. Er is gekozen om de aanwezigheid van eitjes en volwassen te onderzoeken.

In totaal is het plangebied vijf keer bezocht; tweemaal om de aanwezigheid van eitjes te inventariseren en driemaal om volwassen kamsalamanders te zoeken in het water.

De in het water aanwezige amfibieën zijn d.m.v. steeknetten in de watergangen gevangen en tijdelijk in een speciekuip gezet. Nadat de amfibieën gedetermineerd waren, zijn ze in dezelfde watergang terug geplaatst.

Tabel 4 en 6 geven de data weer waarop de inventarisaties zijn uitgevoerd.

Tabel 4: Inventarisatie momenten van de Poelkikker en de Kamsalamander. Naast de data en activiteit zijn ook de temperatuur, windkracht en de neerslag genoteerd.

Datum	Activiteit	Temperatuur (°C)	Windkracht (Bft)	Neerslag
05-04-18	Inventarisatie Kamsalamander.	9	4	geen
09-05-18	Koorroep Poelkikker en inventarisatie Kamsalamander.	23	2	geen
16-05-18	Determinatie volwassen groen kikkers en inventarisatie Kamsalamander.	18	2	geen
22-05-18	Determinatie volwassen groen kikkers en inventarisatie Kamsalamander.	21	2	geen
24-05-18	Koor, determinatie volwassen groen kikkers en inventarisatie Kamsalamander.	19	2	geen

Grondgebonden zoogdieren

Tijdens de quickscan zijn sporen van de Das en een dassenburcht gevonden. Dit wijst op de aanwezigheid van deze strikt beschermde diersoort. Daarnaast zijn er sporen gevonden van een kleine marterachtige. Volgens gegevens van de Zoogdierverseniging en telmee.nl komt de Steenmarter (*Martes foina*) voor in de omgeving van het plangebied. Om de aanwezigheid van de Steenmarter aan te tonen, dan wel uit te sluiten en om de functie van het plangebied voor de Das en de aanwezige marterachtige te onderzoeken, is aanvullend onderzoek uitgevoerd met behulp van wildcamera's.

De Das leeft in allerlei soorten biotopen, met een voorkeur voor kleinschalig akker- en weidelandschap met verspreid aanwezige bosjes, heggen en houtwallen. Tijdens de veldbezoeken is gezocht naar sporen, zoals uitwerpselen, pootafdrukken en prooiresten, waaruit de aanwezigheid van deze soorten blijkt. Daarnaast is de gevonden burcht een duidelijk kenmerk van de aanwezigheid van de Das.

De Steenmarter heeft een voorkeur voor gebieden met kleinschalige landbouw, met oude schuren en heggen. Tijdens de veldbezoeken is ook gezocht naar sporen, zoals uitwerpselen, pootafdrukken en prooiresten, waaruit de aanwezigheid van deze soort blijkt.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de 'handreiking kleine marters in relatie tot hun bescherming', opgesteld door de Zoogdierverseniging. Hierbij zijn er in totaal 3 camera's in het oosten van het plangebied gezet in de periode februari 2018 tot en met maart

2018. Daarna zijn de 3 camera's verplaatst naar het westen van het plangebied waar ze in de periode van maart 2018 tot april 2018 opnames gemaakt hebben. De wildcamera's zijn op de meest geschikte plekken in het plangebied geplaatst; bij bosschages en bij mogelijke looproutes (figuur 3 en 4). Tijdens het verwisselen van de SD kaartjes is ook gezocht naar sporen van de soorten.

Tabel 5: Data dat de wildcamera's geplaatst, gecontroleerd en weggehaald zijn.

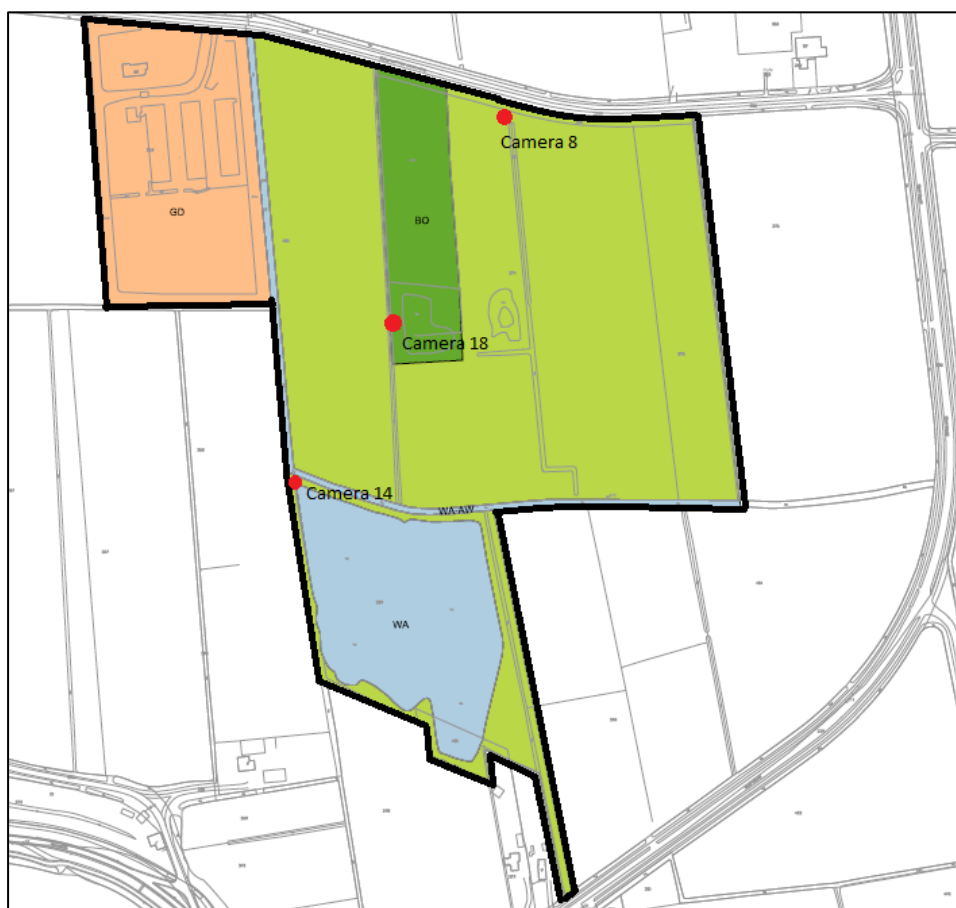
Datum	Activiteit
02-02-18	Plaatsen van 3 wildcamera's
16-02-18	Controleren wildcamera's
02-03-18	Controleren wildcamera's
09-03-18	Controleren en verplaatsen wildcamera's
20-03-18	Controleren wildcamera's
29-03-18	Controleren wildcamera's
12-04-18	Controleren en weghalen wildcamera's

Tabel 6: De meest geschikte (donker groen) en geschikte (licht groen) perioden voor het uitvoeren van inventarisaties van de beschermde diersoorten. De sterretjes geven aan wanneer de onderzoeken uitgevoerd zijn.

Soort	Inventarisatie in de vorm van	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Vleer-muizen	Waarnemen					*	*			*	*	*	
Buizerd/Sperwer	Waarnemen			*	*	*							
Buizerd	Nesten			*	*	*							
Bosuil	Waarnemen		*		*	*	*						
Steenuil	Waarnemen		*		*	*	*						
Ransuil	Waarnemen		*		*	*	*						
Steen-marter	Wildcamera		*	*	*	*							
Das	Wildcamera		*	*	*	*							
	Sporen		*	*	*	*							
Poel-kikker	Koor					*	*						
	Volwassen exemplaren					*	*						
Kamsa-laman-der	Eitjes waarnemen				*	*							
	Volwassen exemplaar				*	*							

Figuur 3: Plaatsing van de wildcamera's (rode stippen) in de eerste inventarisatieperiode in het plangebied (zwart omlijnd).

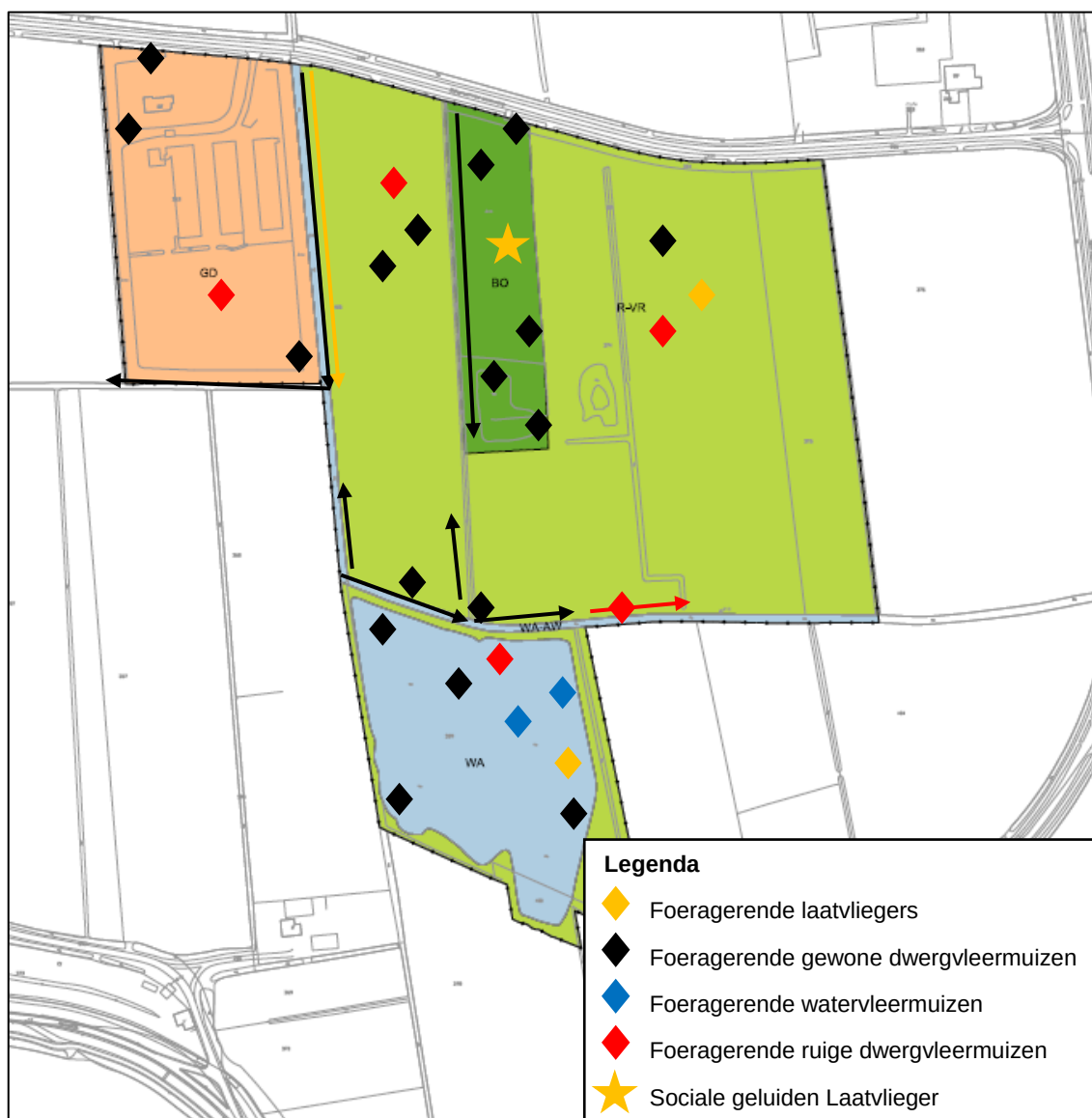

Figuur 4: Plaatsing van wildcamera's (rode stippen) in de tweede inventarisatieperiode in het plangebied (zwart omlijnd).

5. Resultaten

Vleermuizen

Er zijn vier soorten vleermuizen waargenomen tijdens het onderzoek; de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) en de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*).

Figuur 5: Waarnemingen van vleermuizen tijdens de vleermuisinventarisaties.

De meerderheid van de foeragerende en passerende vleermuizen zijn in en langs het bos, in het noorden van het plangebied en boven de waterpartij in het zuiden van het gebied waargenomen. Door de hoge begroeiing en bomen zijn deze plaatsen dan ook zeer geschikt voor vleermuizen. Daarnaast vormen de bomen, die om het grasveld in het noordwesten van het plangebied staan, een geschikte vliegroute voor vleermuizen. De Watervleermuis is vóór zonsondergang foeragerend waargenomen boven de

waterpartij in het zuiden van het plangebied. Over het algemeen vliegen watervleermuizen een kwartier na zonsondergang uit hun verblijfplaats om te gaan foerageren. Hierdoor is het met voldoende zekerheid te zeggen dat er een zomerverblijfplaats aanwezig is van de Watervleermuis in het plangebied. De precieze locatie van het verblijf kon echter niet worden achterhaald.

Tabel 7 geeft een overzicht van de waarnemingen die tijdens de vijf veldbezoeken gedaan zijn.

Tabel 7: Vleermuiswaarnemingen in en rondom het plangebied.

Datum	Waargenomen soorten	Aantallen en gedrag
24-05-18	Gewone dwergvleermuis	- Meerdere (5-6) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied. - Meerdere (3-5) foeragerend in het bos in het noorden van het gebied. - Meerdere (3-5) foeragerend rondom het gebouw in het noordwesten van het gebied. - 3 passerend in oostelijke richting langs de bomenrij in het noordwesten van het gebied. - 1 passerend in noordelijke richting langs de bomenrij in het noordwesten van het gebied.
	Laatvlieger	- 1 passerend in zuidelijke richting. - 1 exemplaar die sociale geluiden uitstootte in het bos. - 1 foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied.
	Watervleermuis	- 2 foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied.
26-06-18	Gewone dwergvleermuis	- Meerdere (3-4) foeragerend in het bos in het noorden van het gebied. - Meerdere (5-6) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied. - 2 passerend langs de bosschages ten noorden van de waterpartij in het zuiden van het gebied.
17-08-18	Gewone dwergvleermuis	- 4 passerend in zuidelijke richting langs bos in het noorden van het gebied. - 6 passerend in noordelijke richting vanuit de waterpartij in het zuiden van het gebied. - Meerdere (2-4) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied. - Meerdere (4-5) foeragerend boven de waterpartij in het midden van het gebied.
	Ruige dwergvleermuis	- Meerdere (2-3) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied.
10-09-18	Gewone dwergvleermuis	- Meerdere (3-5) foeragerend in het bos in het noorden van het gebied. - Meerdere (5-6) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het gebied. - Meerdere (2-3) passerend in zuidelijke richting langs het bos in het noorden van het gebied.
27-09-18	Gewone dwergvleermuis	- Meerdere (5-6) foeragerend boven het grasland in het noorden van het gebied. - Enkele (1-2) foeragerend boven het grasland in het oosten van het gebied. - 4 foeragerend boven de waterpartij in het midden van het plangebied.

		- Meerdere (2-3) foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het plangebied.
	Ruige dwergvleermuis	- 2 foeragerend boven de waterpartij in het zuiden van het plangebied. - 1 passerend in oostelijke richting vanuit de waterpartij in het zuiden van het plangebied.
	Laatvlieger	- 1 foeragerend boven het grasland in het oosten van het gebied.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Alle nesten aangegeven in figuur 6 zijn volgens de SOVON telrichtlijnen onderzocht. Hierbij is ontdekt dat één van de onderzochte nesten in gebruik is door een paartje Buizerd. Hierdoor kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat er een vaste verblijfplaats van de Buizerd aanwezig is in een boom in het westen van het plangebied (figuur 6).

Figuur 6: Locaties van de geobserveerde nesten. In het zwart zijn de nesten aangegeven waar geen activiteit op was. In het rood is de Buizerdhorst aangegeven.

Sperwer

Omdat binnen de rest van het plangebied geen nestbouw, bezoek van een Sperwer aan een potentiële nestplaats, transport van voedsel en prooiresten bij de bomen zijn waargenomen, kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat er geen vaste verblijfplaats van een Sperwer aanwezig is in de bomen binnen het plangebied. Daarnaast is er slechts een enkele waarneming gedaan van een Sperwer tijdens alle veldbezoeken. Hierdoor kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat in het plangebied geen vaste verblijfplaats aanwezig is en het gebied geen functie vervult als (essentiële) functionele leefomgeving van de Sperwer.

Boomvalk

Tijdens geen van de bezoeken zijn exemplaren of sporen van de Boomvalk binnen het plangebied aangetroffen. Om deze reden kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat het gebied geen essentieel onderdeel is van het leefgebied van deze vogelsoort.

Steenuil

Tijdens geen van de bezoeken zijn exemplaren of sporen van de Steenuil binnen het plangebied aangetroffen. Om deze reden kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat het gebied geen essentieel onderdeel is van het leefgebied van deze vogelsoort.

Ransuil

Tijdens geen van de bezoeken zijn exemplaren of sporen van de Ransuil binnen het plangebied aangetroffen. Om deze reden kan met voldoende zekerheid gesteld worden dat het gebied geen essentieel onderdeel is van het leefgebied van deze vogelsoort.

Bosuil

Tijdens de bezoeken op 5 april, 9 mei en 24 mei 2018 zijn meerdere bosuilen gehoord, waaronder een mannetje, een vrouwtjes en een jong. Daarnaast zijn er op de wildcamera's ook een aantal waarnemingen gedaan van een Bosuil. Door deze waarnemingen kan met zekerheid gesteld worden dat het bos en de bomen in het westen van het plangebied onderdeel uitmaken van de functionele leefomgeving van de Bosuil. De Bosuil maakt dan ook vooral gebruik van open loofbos, gemengd bos, boerenerven, (stads)parken en groene woonwijken met oude bomen. Het plangebied voldoet dan ook aan alle eisen die gesteld worden door de Bosuil.

Tijdens geen van de inventarisaties is een verblijfplaats van een Bosuil gevonden. Het is echter wel mogelijk dat de bosuilen in de directe omgeving van het plangebied broeden. Er zijn namelijk bedelroepen van jongen gehoord in het plangebied. Ook is gezien dat deze overvlogen vanuit het oosten richting de bomen waar ze in gehoord zijn. In figuur 7 zijn de waarnemingen van de Bosuil te zien.

Amfibieën

Poelkikker

Tijdens de inventarisaties waar geluisterd is naar koorroep zijn poelkikkers en bastaardkikkers gehoord (figuur 8). In tabel 8 staan de kenmerken van de gevangen gedetermineerde individuen genoemd. Individu 1 t/m 5 zijn, kijkend naar de kenmerken, poelkikkers. Individu 6 is een Bastaardkikker. Daarnaast zijn tijdens de inventarisaties groene kikkers (spec.) waargenomen op het land ten oosten en ten zuiden van het bos. Hierdoor kan ervan uit gegaan worden dat ook de poelkikkers gebruik maken van dit terrein om te foerageren en als winterhabitat.

Figuur 7: Waarnemingen van vogels met een vaste verblijfplaats.

Tabel 8: Kenmerken van de gevangen gedetermineerde groene kikkers.

Individu	Lengte (cm)	Kleur buik	strekproef	Metatarsus-knobbel	Donkere vlekje in iris	Kleur achterkant dijbeen
1	5,8	Wit, zwak gevlekt	Voor oog	Symmetrisch, groot	Geen	Lichtgrijs
2	5	Wit, niet gevlekt	Voor oog	Symmetrisch, groot	Geen	Lichtgrijs
3	4,5	Wit, zwak gevlekt	Voor oog	Asymmetrisch, klein	Geen	Lichtgrijs
4	5,5	Wit, niet gevlekt	Voor oog	Symmetrisch, groot	Geen	Lichtgrijs
5	4,3	Wit, zwak gevlekt	Voor oog	Symmetrisch, groot	Geen	Lichtgrijs
6	4	Wit, zwak gevlekt	Voorbij oog	Symmetrisch, klein	Geen	Lichtgrijs

Figuur 8: Waarnemingen (rode stip en lijn) van de Poelkikker in het plangebied.

Kamsalamander

Tijdens de inventarisaties naar eieren en volwassen individuen zijn geen kamsalamanders aangetroffen. Het gebied is ook matig geschikt voor de Kamsalamander vanwege de beschutting en het ontbreken van open plekken waar de Kamsalamander zich op zou kunnen warmen. Tijdens de inventarisaties zijn er alleen groene kikkers waargenomen en gedetermineerd (tabel 5)

Grondgebonden zoogdieren

Er meerdere waarnemingen van twee verschillende, onder de Wet natuurbescherming beschermde, grondgebonden zoogdieren gedaan: De Steenmarter en de Das. Beide soorten zijn meerdere keren waargenomen. In bijlage 4 zijn alle waargenomen diersoorten op de wildcamera's.

Naast de waarnemingen van de Das en de Steenmarter op de wildcamera's, zijn er ook sporen van de Das gevonden (figuur 9).

Figuur 9: Waarnemingen en sporen van vogels met een vaste verblijfplaats en grondgebonden zoogdieren binnen het plangebied.

6. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

Foerageergebied

Uit het onderzoek blijkt dat het bos in het noorden en de waterpartij in het zuiden van het plangebied een belangrijke functie als foerageergebied voor vleermuizen vervult. Er zijn tijdens het onderzoek veel individuen waargenomen die daar foerageerden. Er zijn een aantal vergelijkbare gebieden in de omgeving die dezelfde functie van foerageergebied kunnen vervullen als de bomen en de waterpartijen in het plangebied (figuur 10). De dichtstbijzijnde gebieden die mogelijk een belangrijke functie als foerageergebieden zouden kunnen vervullen liggen ten zuidwesten en zuidoosten van het plangebied op een afstand van ongeveer 100 en 250 meter van het plangebied.

Het bos in het noorden en de watergang in het zuiden van het plangebied blijven behouden. Om deze redenen zullen er, ten aanzien van vleermuizen, geen overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming plaatsvinden bij de voorgenomen plannen en zijn geen ontheffing en/of maatregelen nodig.

Figuur 10: Plangebied (rood omlijnd) in vergelijking met omliggende gebieden die zouden kunnen functioneren als foerageergebied en/of vliegroute voor vleermuizen (geel).

Vliegroute

Er zijn meerdere lijnvormige elementen in het plangebied die gebruikt worden als vliegroute door vleermuizen; bomen, bosschages en watergangen. De vleermuizen gebruiken deze elementen in het plangebied als oriëntatiepunt en zodanig ook als vliegroute om de naastgelegen gebieden op te zoeken en om hier te foerageren. Omdat deze veelvuldig gebruikt werden door vleermuizen en omdat er geen alternatieve

lijnvormige landschapselementen in de vorm van bomen en beschoeiing in de directe omgeving van het plangebied zijn, zijn de meeste vliegroutes binnen het plangebied essentieel. De enige die niet essentieel blijken te zijn, zijn in het blauw aangegeven in figuur 11. Hier vlogen alleen enkele exemplaren vleermuizen langs, daarnaast gebruiken ze in dit geval ook de watergang als oriëntatiepunt.

In figuur 11 zijn de bomen die een essentiële en niet-essentiële vliegroute vormen omlijnd. Aangezien essentiële vliegroutes beschermd zijn, dienen de in figuur 11 aangeduide bomen behouden te blijven. Ook wordt aangeraden de niet-essentiële vliegroute te behouden. Echter, indien hier een deel van de bomen weggehaald wordt waardoor een onderbreking ontstaat, zal dit geen significante negatieve effecten hebben op de vleermuizen. De watergangen in het plangebied blijven behouden. Door het behouden van de aangeduide bomen en bosschages zullen er, ten aanzien van vleermuizen, geen overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming plaatsvinden.

Figuur 11: De te behouden bomen en bosschages (rood omlijnd), het te ontwikkelen grasveld (oranje omlijnd) en het zoveel als mogelijk te behouden bomen en bosschages (blauw omlijnd) in het plangebied.

Het weghalen van de resterende bomen en begroeiing zal geen significant negatieve effecten hebben op de vliegroute van vleermuizen. Bij de werkzaamheden dient rekening

gehouden te worden met de vliegroutes van de vleermuizen in het kader van de zorgplicht. De volgende maatregelen kunnen hierbij getroffen worden:

- Geen licht aanlaten tussen zonsondergang en zonsopkomst. Indien dit niet mogelijk is dient het licht amberkleurig te zijn en naar de grond gericht te worden.
- Het laten opstellen van en werken volgens een ecologisch werkprotocol.

Indien de in figuur 11 in het oranje en rood aangegeven bomen niet behouden kunnen blijven dient er een ontheffing voor het verstoren, beschadigen en/of vernietigen van vliegroutes aangevraagd te worden. Daarnaast zullen er ook tijdig compenserende maatregelen getroffen moeten worden.

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis en de Ruige dwergvleermuis zijn redelijkerwijs uit te sluiten. Dit komt omdat vleermuizen pas 30 minuten na zonsondergang jagend waargenomen werden en omdat de bebouwing in het plangebied niet geschikt is als verblijfplaats. Dit duidt erop dat hun verblijfplaats zich op een (kleine) afstand van het plangebied bevindt. Voor de Watervleermuis geldt dit niet. Hiervan wordt verwacht dat er een zomerverblijfplaats in een boom in het bos ten noorden van het plangebied aanwezig is. Deze soort werd namelijk al 5 minuten vóór zonsondergang foeragerend waargenomen boven de waterpartij in het zuiden van het plangebied. Over het algemeen vliegt de Watervleermuis pas 15 minuten na zonsondergang uit.

De enige bomen die geschikt zijn om te fungeren als zomerverblijfplaats van watervleermuizen bevinden zich in het bos in het noorden van het plangebied (figuur 11). Deze bomen blijven behouden waardoor er geen negatieve effecten op zullen treden op de verblijfplaats van de Watervleermuis en er, ten aanzien van vleermuizen, geen overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming zal plaatsvinden. Wel moeten de volgende maatregelen getroffen worden in het kader van de zorgplicht:

- Geen verlichting aanlaten tussen zonsondergang en zonsopkomst.
- Geen werkzaamheden laten plaatsvinden tussen zonsondergang en zonsopkomst waar verlichting voor nodig is.

Daarnaast dient in de nieuwe situatie de volgende maatregelen getroffen te worden:

- Indien mogelijk geen verlichting aanlaten tussen zonsondergang en zonsopkomst. Is dit niet mogelijk, dan gebruikmaken van vleermuisvriendelijke verlichting (amberkleurig) en deze ten alle tijden naar de grond richten. Dit is voornamelijk van belang rondom het bos in het noorden van het plangebied en langs de waterpartij in het zuiden van het gebied.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Uit de inventarisaties blijkt er een vaste verblijfplaats van een Buizerd aanwezig te zijn in het westen van het plangebied (figuur 6 en 7). Daarnaast kan door het aantal waarnemingen ook gesteld worden dat het gebied valt onder de functionele

leefomgeving van deze soort. Dit geldt ook voor de Bosuil waarvan gesteld kan worden dat het bos in het noorden en de bomen in het westen onderdeel uitmaken van de functionele leefomgeving van deze soort.

Verblijfplaats Buizerd

De boom waar de Buizerdhorst zich in bevindt blijft behouden. Door de volgende maatregelen tijdens de werkzaamheden te treffen is verstoring van de horst uit te sluiten:

- Werkzaamheden dienen buiten de kwetsbare periode uitgevoerd te worden (tabel 11). Daarnaast mogen jaarrond geen werkzaamheden uitgevoerd worden binnen een straal van 50 meter van de horst.
- Verbeteren van de bestaande habitat. Door het aanbieden van zitposten, voldoende rust om te foerageren en het beheer van het gebied aan te passen wordt de samenhang van nestplekken en foerageergebied in stand gehouden.
- Faseren in ruimte en tijd. Door de werkzaamheden gefaseerd uit te voeren blijft altijd een (beperkt) deel van het leefgebied beschikbaar. Hierbij is het wel belangrijk dat tijdens de werkzaamheden de delen die ongemoeid blijven, in verbinding blijven met ander (potentieel) habitat.

De volgende maatregelen dienen genomen te worden in de nieuwe situatie:

- Verstoring van de horst dient ten alle tijden voorkomen te worden.
- Mogelijke evenementen dienen buiten de kwetsbare periode van de Buizerd plaats te vinden. Verstoring door licht en geluid op de horst dient zo veel als mogelijk beperkt te worden. Daarnaast dient er bij dergelijke situaties een buizerddeskundige geraadpleegd te worden.

Indien de horst niet duurzaam behouden kan blijven in de nieuwe situatie en/of de bovenstaande mitigerende maatregelen niet getroffen kunnen worden, dienen er een ontheffing aangevraagd en compenserende maatregelen getroffen te worden. Compenserende maatregelen moeten in ieder geval bestaan uit:

- Aanbieden van verschillende verblijfplaatsen buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Verbeteren habitat in bestaand leefgebied en/of aanbieden van een alternatief leefgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Ongeschikt maken van het nest als vaste verblijfsplaats.

Functionele leefomgeving Buizerd

Eén paartje Buizerd maakt gebruik van het plangebied als functionele leefomgeving. Het bos in het noorden van het plangebied wordt gebruikt als zitplaats en om de foerageren. Alle waarnemingen van een Buizerd waarin deze aan het foerageren en/of aan het rusten is (figuur 7) en hiermee als essentieel zijn bevonden, zijn gedaan in gebied dat behouden zal blijven. Het zuiden en oosten van het plangebied zijn slechts een onderdeel van het territorium van dit paartje Buizerd en zijn niet als essentieel bevonden

voor het behoud van het nest. De nieuwe ontwikkelingen zoals het aanleggen van een recreatiepark zullen geen negatieve invloed hebben op de gehele functionele leefomgeving van de Buizerd. De gebieden die dit paartje gebruikt krijgen de bestemming 'Natuur' en worden toegankelijk gemaakt voor mensen. Om deze redenen zullen de toekomstige plannen geen nadelig effect hebben op de functionele leefomgeving van de Buizerd. Daarnaast zal de toename van bezoekers in het plangebied om dezelfde reden geen negatief effect hebben op de Buizerd.

Mogelijk zijn er wel tijdelijke negatieve effecten op het essentiële foerageergebied tijdens de werkzaamheden. De volgende maatregelen dienen genomen te worden om verstoring van de essentiële foerageergebieden, zitplekken e.d. te voorkomen tijdens de werkzaamheden:

- De werkzaamheden dienen buiten de kwetsbare periode van de Buizerd plaats te vinden. De kwetsbare periode van de Buizerd is van begin februari tot en met augustus. Alle werkzaamheden (ook buiten de kwetsbare periode van de Buizerd) moeten vooraf besproken worden met een Buizerddeskundige.

Indien het foerageergebied in het noorden van het plangebied, die als essentieel is aangemerkt en van belang is voor het behoud van het nest, niet op lange termijn behouden kan blijven, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Daarnaast moeten er tijdig compenserende maatregelen getroffen worden. Deze moeten in ieder geval bestaan uit:

- Aanbieden van een permanent alternatief leefgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Deze dient minimaal 10 jaar behouden te blijven en ingericht te worden volgens een compensatieplan zoals opgesteld door een deskundig ecooloog.

Door in ieder geval de bovenstaande compenserende maatregelen te treffen kan worden aangenomen dat een ontheffing verleend wordt.

Staat van instandhouding

De staat van instandhouding van de Buizerd is op plaatselijk, regionaal en landelijk niveau gunstig. De geschikte habitats liggen niet geïsoleerd, maar komen desondanks in de verdrukking door o.a. intensief landgebruik. Door het uitvoeren van de werkzaamheden zal de staat van instandhouding van de Buizerd niet verslechteren. Het essentiële foerageergebied dat gebruikt wordt door de Buizerd wordt namelijk volledig gehandhaafd en zal op de lange termijn mogelijke geschikter worden door extensief beheer.

Functionele leefomgeving Bosuil

Daarnaast maken de bosuilen enkel gebruik van het bos in het noorden en de bomen in het westen van het plangebied. Aangezien het bos in het noorden behouden blijft, zullen de werkzaamheden geen nadelig effect hebben op dit deel van de functionele leefomgeving. Daarnaast heeft de Bosuil geen jaarrond beschermd nest en functionele

leefomgeving indien er voldoende alternatieve locaties aanwezig is. In het bos ten noorden van het plangebied zijn voldoende alternatieve nestlocaties aanwezig.

Om deze reden zijn er, ten aanzien van de Bosuil, geen overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming plaatsvinden. Naast de algemene zorgplicht hoeven dan ook geen verdere maatregelen getroffen te worden.

Wel wordt aangeraden om in de nieuwe situatie zoveel mogelijk groen (in de vorm van bomenrijen en grasveldjes) binnen het deelgebied te behouden of terug te brengen. Daarnaast dient het plangebied in de avond en nacht zo min mogelijk verlicht te worden. Indien dit niet mogelijk is, dient de verlichting naar beneden gericht te worden, zodat er vooralsnog geen negatieve effecten van het licht is op de dieren.

Amfibieën

Poelkikker

De Poelkikker maakt gebruik van de watergangen centraal in het plangebied als voortplantingswater. De grasvelden in het plangebied worden gebruikt om te foerageren en als overwinteringsgebied. Door het gebied te gebruiken als recreatie en hier ook gastenverblijven te plaatsen zullen bij de werkzaamheden poelkikkers verwond en/of gedood worden. Daarnaast verdwijnt hun foerageergebied en overwinteringsgebied. De voorgenomen plannen zullen daarom een negatief effect hebben op het foerageergebied en op het overwinteringsgebied van de Poelkikker. Omdat de populatie en zijn functionele leefomgeving niet duurzaam behouden kunnen blijven, dient er een ontheffing aangevraagd te worden. Daarnaast moeten in ieder geval de volgende compenserende maatregelen getroffen worden:

- Realisatie van een nieuw leefgebied. Dit dient een gelijkwaardige oppervlakte te zijn als het huidige leefgebied en van een voor de Poelkikker vergelijkbare of betere kwaliteit als hetgeen verloren gaat.
- Wegvangen en verplaatsen exemplaren en eiklompn van poelkikkers. De aanwezige poelkikkers, larven en eiklompn van groene kikkers worden verplaatst naar geschikt leefgebied buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Opstellen van een ecologisch werkprotocol waar de activiteiten en compenserende maatregelen in benoemd zijn.
- Het nieuwe leefgebied dient gemonitord te worden.

Bij het verplaatsen van deze populatie dient deze gesitueerd te worden in een geschikt gebied die minimaal tweemaal zo groot is als het gebied waar de populatie vandaan komt. Daarnaast dient de verplaatste populatie niet geïsoleerd te zijn; exemplaren moeten de mogelijkheid hebben zich te kunnen verplaatsen naar een andere populatie.

Door in ieder geval de bovenstaande compenserende maatregelen te treffen kan worden aangenomen dat een ontheffing verleend wordt.

Staat van instandhouding

De staat van instandhouding van de Poelkikker is op plaatselijk, regionaal en landelijk niveau matig ongunstig. De poelen en geschikte habitats liggen geïsoleerd en komen in de verdrukking door o.a. landgebruik en versnippering. Het vangen en relocatiseren van deze populatie poelkikkers zal de staat van instandhouding niet verslechteren mits de populatie uitgezet wordt in een geschikt habitat waar nog geen poelkikkers aanwezig zijn. Er wordt hierbij bij voorkeur voor een locatie gekozen waarbij mogelijkheden gecreëerd worden tot uitwisselen met andere bestaande populaties.

Kamsalamander

Er zijn tijdens de inventarisaties naar eisnoeren en volwassen individuen geen kamsalamanders aangetroffen. In de omgeving is bekend dat er kamsalamanders bevinden, maar het plangebied is matig geschikt voor de Kamsalamander vanwege de beschutte locatie. Door het ontbreken van de Kamsalamander in het plangebied hoeven er geen maatregelen ten aanzien van de Kamsalamander genomen te worden.

Grondgebonden zoogdieren

Das

Er zijn meerdere waarnemingen gedaan van de strikt beschermde Das. Daarnaast zijn er meerdere sporen (prenten, wissels en mestputjes) en een burcht gevonden. Naast dat er een verblijfplaats van dassen is het plangebied aanwezig is, vervult het gebied ook de functie van foerageergebied voor de Das. De versturende invloed van de geplande activiteiten is lastig in te schatten, omdat deze nog niet concreet zijn uitgewerkt. Desondanks is de toename van activiteit, al dan niet binnen 30 meter van de burcht, een belangrijke versturende factor voor de storingsgevoelige Das.

De initiatiefnemer heeft in samenwerking met Das&Boom een compensatieplan opgesteld. Op basis van dit compensatieplan en de daarbij behorende notitie van Das en Boom kan de functionaliteit van de dassenburcht naar alle waarschijnlijkheid gewaarborgd worden. Hiermee is er naar alle waarschijnlijkheid voldoende basis voor het aanvragen en verkrijgen van een ontheffing.

De volgende mitigerende maatregelen zullen in ieder geval getroffen worden:

- Aanleg van een houtwal (hoogte grondwal 1,5 meter) om verstoring door de nieuwe functies in het aangrenzende gebied van de in de bosschage aanwezige dassenburcht zo goed mogelijk te voorkomen adviseert.
- Het gebied wat binnen 30 meter van de burcht ligt, zal zodanig ingericht worden dat deze zo goed mogelijk beschermd is tegen versturende activiteiten. Dat kan gerealiseerd worden door het tracé van de houtwal deze rustzone te laten volgen.
- De strook grasland, die voor de dassenburcht behouden blijft, wordt toegankelijk gemaakt met loopplanken over de sloot en een paar hagen. Daarnaast dient een dassenvriendelijk beheer te worden ingesteld.

- Ondergroei in het bosgebied opnieuw aanplanten met bosplantsoen die ontoegankelijk gemaakt dient te worden voor de koeien en ander vee.
- Ten zuiden van het bos wordt een 20 meter breedte faunapassage aangebracht zodat de waterpartij in het zuiden van het gebied bereikbaar blijft (figuur 11).

Steenmarter

Er is geen verblijfplaats van de Steenmarter in het plangebied. Het plangebied maakt wel onderdeel uit van de functionele leefomgeving van de Steenmarter. De waarnemingen geven aan dat de Steenmarter voornamelijk het bos in het noorden van het plangebied gebruikt als foerageergebied. Hij komt namelijk vanuit het noordoosten het gebied binnen. Het bos ten noorden van het plangebied en het daarvan oostgelegen perceel zijn (onderdeel van) een essentieel foerageergebied van de Steenmarter. Dit komt omdat er meerdere keren een Steenmarter waargenomen is in het plangebied, het gebied een zeer geschikte foerageerhabitat bevat en er geen vergelijkbaar habitat is in een straal van 500 meter. Aangezien de voorgenomen plannen niet plaatsvinden in het gebied waar de Steenmarter foerageerd, zullen er geen permanente significante negatieve effecten optreden voor de Steenmarter. Mogelijk zijn er wel tijdelijk negatieve effecten tijdens de werkzaamheden en het aanleg van het recreatiepark in de vorm van vertoring en versnippering. Echter kunnen deze tijdelijke effecten door het treffen van mitigerende maatregelen voorkomen danwel verzacht worden.

Omdat het bos en het grasveld ten oosten hiervan (onderdeel zijn van) een essentieel foerageergebied is dienen deze behouden en/of ontwikkeld te worden ten behoeve van deze soort (figuur 11). Ook dient de watergang in noorden van het gebied behouden te blijven of in de nieuwe situatie geschikt gemaakt te worden, zodat de Steenmarter deze kan blijven gebruiken om het foerageergebied te bereiken (figuur 11). Daarnaast dient tijdens de werkzaamheden rekening gehouden te worden met deze soort door in ieder geval de volgende maatregelen te treffen:

- De werkzaamheden dienen buiten de meest kwetsbare periode (voortplantingsperiode/kraamtijd) van de Steenmarter plaats te vinden (tabel 11). De voortplantingsperiode is van maart tot en met juli. In de voortplantingsperiode is het van groot belang dat er geen verstoring plaatsvindt in het gebied waar zij foerageren. Om de jongen te kunnen voeden is de vraag naar prooidieren in deze periode groter dan normaal.
- Aanpassen werkwijze en gebruik apparatuur. Wanneer maai- of graafwerkzaamheden plaatsvinden, moet één kant op en van binnen naar buiten gewerkt worden, zodat dieren altijd de mogelijkheid hebben om weg te vluchten zonder in de verdrukking te komen.
- Fasen in ruimte en tijd. Door de werkzaamheden gefaseerd uit te voeren blijft altijd een (beperkt) deel van het leefgebied beschikbaar. Hierbij is het wel belangrijk dat tijdens de werkzaamheden de delen die ongemoeid blijven, in verbinding blijven met ander (potentieel) habitat.

Door het treffen van de bovenstaande mitigerende maatregelen worden er geen verbodsbepaling uit de Wet natuurbescherming overtreden en is er geen ontheffing nodig.

Soort	Inventarisatie in de vorm van	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Buizerd	Nest												
	Functionele leefomgeving												
Bosuil	Waarnemen												
Steenmarter	Wildcamera												
Das	Burcht												
	Habitat												
Poelkikker	Voortplanting												
	Winterrust												

Tabel 11: Kwetsbare periode per diergroep (rood). In de periode die in het oranje aangegeven zijn, mag in principe gewerkt worden. Dit dient echter altijd overlegd te worden met een erkende ecoloog.

Algemene advisering omtrent evenementen

Aangezien er geregeld evenementen plaats zullen gaan vinden in het gebied is het aanvragen van een algehele ontheffing voor het tijdelijk verstoren van de aanwezige diersoorten aan te raden. Deze zou aangevraagd kunnen worden voor een bepaalde hoeveelheid geluid- en lichtverstoring. Indien er sprake is van een evenement die dan meer geluid- en lichtvertooring uitstoot dan aangegeven staat in de algehele ontheffing, kan een aparte ontheffing aangevraagd worden. Op deze manier wordt voorkomen dat bij ieder (verstorend) evenement een ontheffing aangevraagd dient te worden.

Referenties

Westbroek, S. 2017. *Quickscan Landgoed De Acht Morgen Appeltern*. W1345/P17-147. Natuur-Wetenschappelijk Centrum, Dordrecht

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur, 27 maart 2013. Vleermuisprotocol 2013. www.gegevensautoriteitnatuur.nl en www.netwerkgroenebureaus.nl

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet Natuurbescherming en Rode Lijst

In het kader van de Wet Natuurbescherming worden alle in Europa voorkomende en in het wild levende vogels beschermd en onderstaande soorten uit overige soortgroepen:

Amfibieën <u>Habitatrichtlijn</u> Boomkikker Geelbuikvuurpad Heikikker Kamsalamander Knoflookpad Poelkikker Rugstreeppad Vroedmeesterpad <u>Overige soorten</u> Alpenwatersalamander Bruine kikker Gewone pad Kleine watersalamander Meerkikker Middelste groene kikker/bastaard kikker Vinpootsalamander Vuursalamander Vissen <u>Habitatrichtlijn</u> Houting Steur <u>Overige soorten</u> Beekdonderpad Beekprik Elrits Gestippelde alver Grote modderkruiper Kwabaal Zeezoogdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bruinvis	Bultrug Butskop Dwergpotvis Gestreepte dolfin Dwergvinvis Gewone dolfin Gewone spitsdolfijn Gewone vinvis Griend Grijze dolfin Kleine zwaardwalvis Narwal Noordse vinvis Orca Potvis Spitsdolfijn van gray Tuimelaar Walrus Witflankdolfijn Witsnuitdolfijn Witte dolfin Vleermuizen <u>Habitatrichtlijn</u> Baardvleermuis Bechsteins vleermuis Bosvleermuis Brandts vleermuis Franjestaart Gewone dwergvleermuis Gewone grootoorvleermuis Grijze grootoorvleermuis Grote hoefijzerneus Grote rosse vleermuis Ingekorven vleermuis	Kleine dwergvleermuis Kleine hoefijzerneus Laatvlieger Meervleermuis Mopsvleermuis Noordse vleermuis Rosse vleermuis Ruige dwergvleermuis Tweekleurige vleermuis Vale vleermuis Watervleermuis Landzoogdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bever Hamster Hazelmuis Lynx Noordse woelmuis Otter Wilde kat Wolf <u>Overige soorten</u> Aardmuis Boommarter Bosmuis Bunzing Damhert Das Dwergmuis Dwergspitsmuis Edelhert Eekhoorn Egel Eikelmuis Gewone bosspitsmuis	Gewone zeehond Grijze zeehond Grote bosmuis Haas Hermelijn Huisspitsmuis Konijn Molmuis Ondergrondse woelmuis Ree Rosse woelmuis Steenmarter Tweekleurige bosspitsmuis Veldmuis Veldspitsmuis Vos Waterspitsmuis Wezel Wild zwijn Woelrat Kreeftachtigen <u>Overige soorten</u> Europese rivierkreeft Weekdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bataafse stroommossel Platte schijfhoren
--	---	--	---

**Sporenplanten-
bladmossen**Habitatrichtlijn

Geel
schorpioenmos
Tonghaarmuts

**Sporenplanten-
varens**Habitatrichtlijn

Kleine vlotvaren

Overige soorten

Blaasvaren
Groensteel
Schubvaren

ZaadplantenHabitatrichtlijn

Drijvende
waterweegbree
Groenknolorchis
Kruipend
moerasscherm
Liggende raket
Zomerschroeforchis

Overige soorten

Akkerboterbloem
Akkerdoornzaad
Akkerogentroost
Beklierde
ogentroost
Berggamander
Bergnachtorchis
Blauw guichelheil
Bokkenorchis
Bosboterbloem
Bosdravik
Brave hendrik
Brede wolfsmelk
Breed wollegras
Bruinrode
wespenorchis
Dennenorchis
Dreps
Echte gamander
Fanjegentiaan
Geelgroene
wespenorchis
Geplooid
vrouwenmantel
Getande veldsla
Gevlekt
zonneroosje
Glad biggenkruid

Gladde zegge
Groene nachtorchis
Groot spiegelklokje
Grote bosaardbei
Grote
leeuwenklauw
Honingorchis
Kalkboterbloem
Kalketrip
Karhuizeranjer
Karwijselie
Kleine ereprijs
Kleine schorseneer
Kleine wolfsmelk
Kluwenklokje
Knollathyrus
Knolspirea
Korensla
Kranskarwij
Kruiptijm
Lange zonnedaauw
Liggende ereprijs
Moerasgamander
Muurbloem
Naakte lathyrus
Naaldenkervel
Pijlscheefkelk
Roggelelie
Rood
peperboompje
Rozenkransje
Ruw parelzaad
Scherpkruid
Schubzegge
Smalle raai
Spits havikskruid
Steenbraam
Stijve wolfsmelk
Stofzaad
Tengere distel
Tengere veldmuur
Trogamander
Veenbloembies
Vliegenorchis
Vroege ereprijs
Wilde averuit
Wilde ridderspoor
Wilde weit
Wolfskers
Zandwolfsmelk
Zinkviooltje
Zweedse kornoelje

DagvlindersHabitatrichtlijn

Apollovlinder
Boszandoog
Donker
pimpernelblauwtje
Grote vuurvlinder
Moerasparelmoer-
vlinder
Pimpernelblauwtje
Tijmblauwtje
Zilverstreephooi-
beestje

Overige soorten

Aardbeivlinder
Bosparelmoer-
vlinder
Bruin dikkopje
Bruine eikenpage
Duinparelmoer-
vlinder
Gentiaanblauwtje
Grote
parelmoervlinder
Grote vos
Grote
weerschijnvlinder
Iepenpage
Kleine heivlinder
Kleine
ijsvogelvlinder
Kommavlinder
Sleedoorpage
Spiegeldikkopje
Veenbesblauwtje
Veenbesparel-
moervlinder
Veenhooibeestje
Veldparelmoer-
vlinder
Zilveren maan

NachtvlindersHabitatrichtlijn

Teunisbloempijl-
staart

HaftenHabitatrichtlijn

Oeveraas

LibellenHabitatrichtlijn

Bronslibel
Gaffellibel

Gevlekte
witsnuitlibel
Groene
glazenmaker
Mercurwaterjuffer
Noordse
winterjuffer
Oostelijke
witsnuitlibel
Rivierrombout
Sierlijke
witsnuitlibel

Overige soorten

Beekrombout
Bosbeekjuffer
Donkere
waterjuffer
Gevlekte glanslibel
Gewone bronlibel
Hoogveenglanslibel
Kempense
heidelibel
Speerwaterjuffer

KeversHabitatrichtlijn

Brede
geelrandwaterroof-
kever
Gestreepte
waterroofkever
Juchtleerkever
Vermiljoenkever

Overige soorten

Vliegend hert

ReptielenHabitatrichtlijn

Dikkopschildpad
Gladde slang
Kemp's
zeeschildpad
Lederschildpad
Muurhagedis
Soepschildpad
Zandhagedis

Overige soorten

Adder
Hazelworm
Levendbarende
hagedis
Ringslang

**Vaatplanten
(ernstig bedreigd
en bedreigd)**

Akkerboterbloem
Akkerdoornzaad
Akkerogentroost
Armbloemige
waterbies
Beklierde
ogentroost
Bergandoorn
Bergbeemdgras

Berggamander
Berghertshooi
Bergvrouwen-
mantel
Besanjelier
Betonie
Bilzekruid
Blaasvaren
Blauw guichelheil
Bleek bosvogeltje
Bleek schildzaad
Bleke schubwortel

Blonde zegge
Bosdravik
Bottelroos
Brave hendrik
Brede raai
Breed wollegras
Bruinrode
wespenorchis
Christoffelkruid
Draadgentiaan
Draadklaver
Dreps

Driedistel
Driekantige bies
Duifkruid
Duitse
Duitse brem
Dwerggras
Dwergglas
Echt lepelblad
Eironde
leeuwenbek
Fijn goudscherm
Fijnstengelige

Rode Lijst vaatplanten en vissen

fonteinkruid	Kleine wolfsklauw	Smalle raai	Zilt torkruid
Fraai hertshooi	Kleinste egelskop	Spiesraket	Zinkschapengras
Franjegentiaan	Kleverige reigersbek	Spiraalruppia	Zinkviooltje
Franse silene	Klimopklokje	Spits havikskruid	Zwartblauwe
Geel viltkruid	Kluwenklokje	Steenbraam	rapunzel
Geknikte	Knollathyrus	Stekende bies	Zweedse kornoelje
vossenstaart	Knolsteenbreek	Stijf struisriet	
Gelobde maanvaren	Knopbies	Stijve	Vissen (ernstig
Gelobde melde	Koprus	Stijve steenraket	bedreigd, bedreigd,
Genadekruid	Korensla	Stinkende	kwetsbaar,
gentiaan	Kraagroos	ganzenvoet	gevoelig)
Geoorde veldsla	Kranskarwij	Stinkende kamille	Adderzeenaald
Gesteelde	Kranssalie	Stofzaad	Ansjovis
zoutmelde	Kruipend	Tengere veldmuur	Barbeel
Getande veldsla	moerasscherm	Trosgamander	Beekforel
Gevlekt	Lange zonnedaauw	Tweehuizige zegge	Beekprik
Gevlekt	Langstengelig	Valkruid	Bittervoorn
zonneroosje	Liggend bergvas	Veenbloembies	Botervis
Glad biggenkruid	Liggende ereprijs	Veenmosorchis	Driedradige meun
Groene nachtorchis	Linnaeusklokje	Veenorchis	Elrits
Groenknolorchis	Malrove	Veldgentiaan	Fint
Groot spiegelklokje	Mannetjesorchis	Veldkruidkers	Gestippelde alver
Groot zeegras	Melkviooltje	Verfbrem	Gevlekte gladde
Grote biesvaren	Moerasgamander	Vetblad	haai
Grote bosaardbei	moerasscherm	Viltroos	Gevlekte griet
Grote bremraap	Moerasmele	Vliegenorchis	Glasgrondel
Grote	moerasweegbree	Vlottende	Grote koornaarvis
muggenorchis	Muurbloem	waterranonkel	Grote
Grote wolfsklauw	Muurganzenvoet	Vlozegge	modderkruiper
Handjesereprijs	Naakte lathyrus	Vogelnestje	Grote pieterman
Harlekijn	Naaldenkervel	Voorjaarsganzerik	Kleine slakdolf
Heelbeen	Nachtkoekoeks-	Vroege ereprijs	Kopvoorn
Herfstschröeforchis	bloem	vrouwenmantel	Kroeskarper
hertshooi	Noords walstro	Waterlepeltje	Kwabaal
Honingorchis	Onderaardse klaver	Waterlobelia	Pijlstaartrog
Italiaanse clematis	Ondergedoken	Weidekervel-	Ruwe haai
Kale	Overblijvende	torkruid	Serpeling
vrouwenmantel	hardbloem	Weidevergeet-mij-	Sneep

Kalkboterbloem
Kalketrip
Karhuizer anjer
Karwij
Karwijselie
Klein glaskroos
Klein glidkruid
Klein nimfkruid
Klein spiegelklokje
Klein wintergroen
Klein zeegras
Kleine biesvaren
Kleine ereprijs
Kleine schorseneer
Kleine steentijm
Kleine tijm

Plat blaasjeskruid
Platte bies
Poppenorchis
Purperorchis
Riempjes
Roggelelie
Rond sterrenkroos
Ronde zegge
Rood bosvogeltje
Rossig fonteinkruid
Rozenkransje
Ruw paelzaad
Ruwe dravik
Scherpkruid
Slank wollegras
Slanke gentiaan

nietje
Welriekende
nachtorchis
Wergbloem
Wijdbloeiende rus
Wilde averuit
Wilde kievitsbloem
Wilde ridderspoor
Wilde weit
Witte rapunzel
Witte
waterranonkel
Wolfskers
Wrangwortel
Zandwolfsmelk
Zeegerst

Stekelrog
Steur
Trompetter-
zeenaald
Vetje
Vlagzalm
Vorskwab
Winde
Zeepaardje
Zeestekelbaars
Zwarte grondel

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen en hun leefgebied worden beschermd door de Wet Natuurbescherming. In deze wet is bepaald dat in het geval van een ruimtelijke ingreep ruim van tevoren bekeken moet worden of de ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Vleermuisverblijfplaatsen zijn op te delen in verschillende typen: winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paar-verblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de typen verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de wet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de wetgeving. Voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een langlopend onderzoek nodig (van april/mei t/m september/oktober) en zijn 4 tot 7 bezoeken nodig. Om onnodige vertraging te voorkomen, wordt daarom aangeraden om in de planning van de voorgenomen plannen rekening te houden met deze onderzoeksperiode.

Maatregelen ten behoeve van vleermuizen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden moeten blijven of anderszins tijdig op een goede manier vervangen dienen te worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult, moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende mitigerende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaapproiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn.

Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de provincie waarin de ingreep plaatsvindt. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen ook uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Wet Natuurbescherming aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren. Indien goedgekeurd, wordt door de provincie een “positieve afwijzing” afgegeven.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding in gevaar?

“Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling” of een “dwingende reden van groot openbaar belang” gelden echter niet als een wettelijk belang. Dit betekent dat de provincie in het kader van ruimtelijke ingrepen alleen een positieve afwijzing af kan geven.

Bescherming van vogelnesten

Artikel 3.1 lid 2 uit de Wet Natuurbescherming luidt:

“Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen”.

Voorafgaand en tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met eventueel aanwezige vogelnesten. Er is sprake van een nest wanneer er nestindicatief gedrag is waargenomen en/of er een broedsel aanwezig is. Het vernielen of beschadigen van een nest is verboden. Dit geldt voor alle vogelsoorten. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn goed in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen onder de bescherming van de Wnb wanneer het in gebruik is (tijdens het broedseizoen). Wanneer een dergelijk nest niet in gebruik is, is geen ontheffing nodig voor het vernielen of beschadigen ervan.

Verstoring van vogels is ook verboden, maar er bestaat een uitzondering voor verstoring die niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 lid 5 Wnb). Dit betekent dat verstoring tijdens het broedseizoen toegestaan is, mits de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort gewaarborgd blijft.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn niet alleen beschermd wanneer ze in gebruik zijn, maar het hele jaar:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Tot slot is er nog een categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Voor deze soorten is extra onderzoek nodig, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Hieronder de lijst met jaarrond beschermde vogelnesten:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>

Bijlage 4: Waargenomen diersoorten Wildcamera's

Tabel 9: Diersoorten die zijn waargenomen op de wildcamera's tijdens de eerste ronde van het aanvullend onderzoek. De strikt beschermde diersoorten zijn dikgedrukt. Voor de voerige soorten geldt alleen de algemene zorgplicht.

Camera	Diersoort
Camera 8	Bruine rat
	Das (minimaal 2 exemplaren)
	Steenmarter
	Bruine rat
	Zanglijster
	Konijn
	Merel
	Vink
	Ree
Camera 14	Bosmuis
	Gedomesticeerde kat
	Das
	Vos
	Fazant
	Merel
	Houtduif
	Steenmarter
	Buizerd
Camera 18	Roodborst
	Merel
	Bruine rat
	Konijn
	Bosmuis
	Koolmees
	Koe
	Vos
	Das
	Ekster
	Fazant

Tabel 10: Diersoorten die zijn waargenomen op de wildcamera's tijdens de eerste ronde van het aanvullend onderzoek. De strikt beschermde diersoorten zijn dikgedrukt. Voor de voerige soorten geldt alleen de algemene zorgplicht.

Camera	Diersoort
Camera 8	Ekster
	Zwarter kraai
	Fazant
	Grauwe gans
	Ree
	Wilde eend
	Vos
	Haas
	Nijlgans
	Buizerd
	Gaai
	Vink
Camera 14	Gedomesticeerde kat
	Ekster
	Vink
	Houtduif
	Konijn
	Fazant
	Haas
	Roodborst
	Bosmuis
	Tijftjaf
Camera 18	Roodborst
	Houtduif
	Schapen
	Zwarte kraai
	Gedomesticeerde kat
	Blauwe reiger
	Ekster
	Buizerd
	Nijlgans
	Das
	Roek